

lehetőségük lenne, a versenysporthoz képest szinte nevétségesen elenyésző az az összeg, amit a tömegsport kap. Igaza van Zsolt Róbertnek abban, hogy baj van a szemlélettel is: elkényelmesedünk, nem mozgunk eleget. De ez következik egyrészt a bevezetőben jelzett „magyaros” mentalitásból is: mi szívesebben választjuk a járás (mozgás, cselekvés) helyett az ülést, fekvést. Persze, azért ez nem ilyen egyszerű. A magyar urbanizáció még fiatal. Nem elég felismerni, hogy a sport lét-szükséglet, ha nincsenek meg a feltételek hozzá. Semmi nem ösztönöz a sportolásra. Még a gyerekeket sem. Mert nemde abszurdum az, hogy a gyerekek egy része utálja a testnevelést, a rajz- és az énekórát? A „kész-ségtárgyakat”, amiket „nem kell tanulni”. Költői kérdés, hogy itt kiknek a szemléletén kell változtatni: a gyerekéén? pedagógusokén? A sport csak eszköz lehet. A cél: az egészséges ifjúság, egészséges nemzet. Edzeni kell a testet, de ehhez akarat is kell. Célok, amelyeket a fiatalság magáénak vall. S ez már nem csupán az edzők dolga. A gyerekek alig jutnak ki a szabadba. Nem ismerik az országot, mert még egy iskolai kirándulást is kinkeserves megszervezni. Nincs autóbusz, nincsenek olcsó szálláshelyek. Ho-

gyan legyen így turisztika? A sportegyesületekből kilöki azt, aki nem akar versenyezni. Márpedig a versenyzés ma már meghaladja az ésszerűség határait: rá kell szálni az ifjúságot, egy életet, ha valaki eredményt akar elérni. A rekordok büvöletében élünk. A versenysport jórészt életidegenné, embertelenné vált. Öncélúvá. Néhány megszállott az egyik oldalon, sok millió passzív néző a másik oldalon. És üzlet, pénz. Ma már nemcsak a futballban. E.y-egy olimpiai aranyérem milliókba kerül az országnak. Hogy így megismerik Magyarországot nevét? Igen, s ez megdobogtatja a néző szívét is a tévé előtt a fotelban. Mégsem lehet ennek egyértelműen örülni. Ép testben ép lélek — vallották a görögök—rómaiak. De a mondat mindkét fele egyformán fontos, hangsúlyos! Legyen ép, edzett, egészséges a test, de azt csak ép lélek és ráció tudja megszervezni. A versenysport nagy világhávit is, meg a tömegek elemi mozgásigényeinek a kielégítését is. Ez utóbbit érezzük fontosabbnak még akkor is, ha mindig szívesen, büszkén hallgatjuk a Himnuszt a magyar győzelmek tiszteletére.

(Szépirodalmi, 1979.)

Horpácsi Sándor

Farkas András művészete

Az elmúlt év képzőművészeti világhetének eseménye Salgótarjánban Farkas András gyűjteményes kiállítása volt. Mint minden gyűjteményes kiállítás, ez is számadás volt: a hatvanéves művész áttekinthette harmincöt éves művészi pályafutását, munkásságáról képet alkothatott a szakmai közvélemény és a közönség. A művésznek e számadáskor nem okozott problémát a százon felüli műalkotás bemutatása, hiszen hosszas és tevékeny alkotómunkája eredményeként több ezer képet és rajzot mondhat magáénak. (Különösen figyelemre méltó ez a mennyiség, ha emlékeztetünk rá, hogy aktív pedagógiai munka mellett végzi.)

Farkas Andrásnál szembevetődő a művelt képzőművészeti műfajok (festmény, akvarell, rajz) szerves összefüggése: valamennyi azonos szemléletmód eredménye. A több ezer műből válogatott kiállítási anyag egyetlen nagy témát, a huszadik századi magyar parasztember sorsát, a történelem során felvilágosított sorslehetőségeit elemzi. A művész meghatározó gyermekkori élményei a háború előtti paraszti világból táplálóknak. Az aranykor fényével emlékszik a kisparaszti munka szoros közösséget feltételező, embermértékű világára. A mesék hőseivel idézi fel a pásztoremberek hosszas vándorlásait, akik szabadnak tűnnek, mint a madár. A távoli világot bejárt emberek közé tartozott apja is, aki bányászként megjárta Amerikát, hogy családját kiemelhesse a szűkös mindennapi röghözkötöttségéből. A szebb, a jobb utáni vágy apai örökség, talán a különös, nosztalgikus lelkellet is tőle ered. Rendszeres alkotótevékenysége régi paraszti ősök makacs szívósságáról vall.

Nemcsak Farkas András, hanem képei is évszázadok történetét hordozzák. Művei erős érzelmi telítettségűek, líraiság és nosztalgia árad belőlük: szomorú vágyódás egy talán sohasem volt szabad paraszti világ után.

Legszebb képeinek hősei pihenő, csendesen meditáló pásztorok, akiket védőn öveznek a köréjük csoportosuló állatok, szoros összetartozásuk jelként. Ezek az alkotások minden természeti lény, ember és állat egységét hirdetik, egy megtalált világot, teljes és egységes világgépet fogalmaznak meg (Disznópásztor, Pihenő gulyás). Talán a szabadságvágy magyarázza, hogy a paraszti munka nehézsége közvetlenül szinte sohasem válik alkotásainak témájává. A munkaeszközöket általában csak mint attribútumokat ábrázolja, csupán jelezve velük a megjelenített foglalkozását (pl. Mezőn). A festmények és akvarellek többségének tárgya idős parasztemberek sorsa. Szomorú szemű öregeket jelenít meg az alkotó, csendes, haldokló tanyákon. A gazverte kertek lassú elmúlása tükröződik az emberi arcokon. A korábbi képek megművelt földjeinek barázdái idéződnek fel a gondnyúlta arcok mély ráncai láttán. Az omladozó falaknak támasztott régi szerszámok szunnyadó lehetőségeket sejtetnek — melyek azonban már nem kelnek életre, végleg túlhaladt rajtuk az idő (Böske néni, Édesanyám, Udvar).

A képek tanúsága szerint Farkas András emberi és művészi rokonszenve mégis az övék. Csendes pusztulásukat közülükvalóként éli át. Képei átütő erővel sugallják a művésznek azt a felismerését, hogy a régi paraszti életforma pusztulása egy létforma tovatűnését is jelenti. A mai felgyorsult élet egyre kevesebb teret enged a meditáló szemlélődésnek. A művek alaphangvétele szerint pedig ez az elmélyült szemlélődés is az elmúlásra ítélt létforma része — jórészt ez az ellentmondás táplálja Farkas András nosztalgiját. Képein ezt a csendes, halk szavú, sokat töprengő embertípust, s az általa képviselt szemléletet örökíti meg, ezt kívánja átmenteni későbbi korokba. Az elmúlás szomorúsága tükröződik egész ábrázolt világán, egységes képi struktúrává lényegítve embert és tárgyi-táji környezetét. Ez a bánat ölt formát öregeiben is.

Farkas András munkáit lapunk 1979/5. számában mutattuk be.

Farkas András minden művén szembevetődő a portrészerezés, jóllehet a cím legtöbbször általános fogalmat jelöl (pl. Űlő fogatok, Juhász stb.) Festményeinek emberalakjai nem képviselnek egy egységes típust, valamennyi erős karakterisztikus vonásokkal kötődik modeljéhez, a festő valamelyik személyes ismerősehez. A személyes kötődés fontos a művésznek, mert így képes a figurába bele-sűríteni az ábrázolt személy egész életútját. Néhány képén a parasztfajok önarcképi ihlettségűek, a művész vagy idős apját, illetve a művész elképzelt öregkori arcképeit ábrázolja. Vallomásszerűen fogalmazódik így meg a művész sorsvállalása, azonosulása az ábrázolt paraszti világgal.

Emberábrázolásának formanyelvi elemei közül a monumentalitás igénye a meghatározó. Figurái a teljes felületet betöltik, feszültséggel telítve azt átlós húzásuk révén. A képeken megnyilvánuló monumentalitás igénye jelzi az alkotó véleményét témájáról, melyet sorskérdésnek, korunk egyik legjelentősebb problémájának ítélt. Művei által szeretné a parasztemberekét kiemelni névtelenségükből, emlékművet állítani életüknek.

Farkas András művészetének kulcsmotívuma az ember. Ha tájat vagy parasztudvart ábrázol, azt feltétlenül antropomorfizálja. Udvarai minden apró tárgyan érződik a benne élő ember, aki saját arcára formálja környezetét. Emberi sorsokkal telítődnek tájai is (pl. egy letört facsonk a megkínzott Krisztussal azonosul).

Színei, festményei mondandóinak rendelődnek alá a visszafogott, lágy színeket (zöld, fáradt okker, sápadt kék), az átmosódó lazuros tónusokat használja. Csupán néhány képén találkozunk erős, kontrasztos színvilággal — tartalmi indítatásuk félreérthetetlen; a *Látjátok feleim* feszültséggel teli temetési jelenetén, a *Tél fázó* parasztasszonyán a hideg kékek határozzák meg a kép hangulatát. Bársonyosan lágy tónusait a mar-ga által kidolgozott technika révén (papírra fest temperával vagy olajjal) éri el.

Tuslavírozásai, diópáccal készített rajzai festőiek, általuk a tájról vall lírai hangvétellel. Krétarajzai portrékat rögzítenek; témájuk legtöbbször gondolkodó, fáradt öregember. Tollrajzai a vázlatok frissességével készültek, a körvonalrajz kifejezési erejére építve. A festmények központi figurái itt jelennek meg először még konkrét, pontosan azonosítható karakterjegyekkel.

Rajzain belül külön kategóriát alkotnak illusztrációi, melyeknek formajegyeit a bemutatni kívánt tartalom hangulatának megfelelően választja meg. Petőfi-illusztrációj zaklatott esetkezelésűek, *Vörösmarty Csongor és Tündéje* játékosan vidám, Villon verseihez készített rajzai groteszken pajkosak. 1949 óta vissza-visszatérő témaként többször feldolgozta Madách *Az ember tragédiája* című művét: az 1951-es és az egyik 1966-os sorozat kivételével valamennyi (a körvonalrajz eszközeivel) a dráma gondolati motívumait emeli ki, az 1951-es, rézkarctechnikát idéző sorozat finom, burjánzó formáival, az 1966-os ünnepléses monumentalitásával közelíti meg a drámát.

Farkas András pályáját szerves egység jellemzi: egyetlen tematika feldolgozása egy egyenletes és folyamatos stíluskorszakon belül. Művészeté tiszteletadás a múltba tűnő paraszti életnek és egy pusztulásra ítélt életformának. Alkotómódszerétől idegen az ítéletalkotás, nézőpontja az érzelmmel telített megértés. Hű akar maradni tárgyához, a nógrádi öreg parasztemberhez, és híven próbálja lírai megközelítését művekben realizálni. Farkas András művészeté megörökítője egy kornak, jóval több azonban pusztá dokumentumnál: érzelmmel telített hitvallás egy kortárs részéről.

Krunák Emese